

1700- talet och 1800-talet

1700-talet delas in i två olika perioder, frihetstiden och den gustavianska tiden.

Frihetstiden 1718-1772:

Efter Stormaktstiden kommer frihetstiden. Frihetstiden innebär att man var fri från kungens envælde. Stormaktstiden hade gjort Sverige fattigt efter alla krig som landet hade deltagit i. Folk ville ha förändring så därför gjorde riksdagen så att kungens makt minskade. Riksdagen och rådet hade därför makten under denna tid. Sverige fick sina två första politiska partier under frihetstiden – hattarna och mössorna och under perioden så skiftar makten mellan dessa två.

Mössorna:

Mössorna leddes av Arvid Horn som styrde riksdagen i början. De ville ha en försiktig utrikespolitik, alltså att man skulle inte vara aggressiv mot andra länder. Man fokuserade på fred med andra länder. De var även sparsamma med tanke på att Sverige hade förlorat mycket pengar i krig.

Hattarna:

Hattarna tyckte inte om mössornas idé om fred. Hattarna vill ha revansch mot Ryssland för att Sverige återigen ska få ära och storhet. Mellan 1741-1743 så är Sverige i ett krig mot Ryssland som misslyckas. Detta skedde när hattarna hade fått makten i riksdagen.

De båda partierna deltog i många bråk som kunde bli mycket hård. Många politiker missbrukade även sin makt i riksdagen. Detta gör att Gustav III kunde genomföra en statskupp utan att använda våld, han gör sig själv till enväldig kung år 1772. Frihetstiden är slut.

Gustavianska tiden 1772-1809

Den gustavianska tiden startar när Gustav III kom till makten. Den gustavianska tiden har fått namnet genom att regenterna heter Gustav.

GUSTAV III

Gustav III är till en början populär genom att han ändrade lagarna gällande dödstraff och tortyr. Han tillät även en större religionsfrihet främst till judar som fick bo i vissa svenska städer.

Gustav III var mycket intresserad av det franska modet och påverkades starkt av det. Han var intresserad av teater och litteratur. Kultur blomstrade också under 1700-talet. Böcker, idéer, musik och tidningar spreds över hela Europa. Människor samlades i rika personers salonger för att prata, lyssna på musik. Mozart och Bach var stora kompositörer. Man läste böcker som Gullivers resor och Robinson Crusoe. Bellmans sånger underhöll både fint och fattigt folk.

Gustav III startade ett krig mot Ryssland 1788 för att vinna tillbaka sin popularitet som hade börjat försvinna. Kriget gick dåligt och allt fler blev missnöjda med kungen. En grupp

1700- talet och 1800-talet

adelsmän bestämde sig för att göra sig av med kungen. 16 mars 1792 så smäller ett skott vid en maskeradbal på Operan i Stockholm.

Jacob Johan Anckarström blev personen som fick detta uppdrag. Efter mordet bytte hans familj efternamn till Löwenström.

GUSTAV IV ADOLF

Gustav III dog och efterträddes av sin son Gustav IV Adolf.

Under Gustav IV Adolfs tid så gjordes en del förändringar som exempelvis skiftet. Se skiftet.

År 1808 började Sverige återigen kriga mot Ryssland. Kriget slutade ca ett år senare och Ryssland fick Finland i utbyte mot fred. Människorna var mycket missnöjda och arga på kungen så Gustav IV Adolf fick avgå.

Revolution-

en stor snabb förändring. Kan betyda nya sätt att tänka men också våld och död.

Amerikanska Revolutionen

Storbritannien hade 13 kolonier vid Nordamerikas östkust. Kolonierna betalade Storbritannien för att få skydd mot Frankrike.

När Storbritannien hade vunnit kriget till havs mot Frankrike ville kolonierna inte längre betala för skyddet. **År 1776 bestämde de sig för att bli självständiga.** Den brittiske kungens soldater försökte slå ner upproret. Kolonin fick hjälp av Frankrike, och efter att George Washington vunnit ett stort slag vid Yorktown. De förenta staterna, USA, bildades.

Franska Revolutionen

Frankrike och dess invånare var fattiga efter att ha deltagit i många krig. Samtidigt som fattigt folk svälter så lever adeln och den kungliga familjen liv i lyx. Detta gör att folket vill ha en förändring. År 1789 så utbryter den franska revolutionen. Kungen och drottningen avrättades tillsammans med tusentals andra människor. Efter franska revolutionen så tar Napoleon Bonaparte makten över Frankrike.

UPPLYSNINGEN

Vetenskap och förnuft var populärt.

Upplysningen innebar att man fokuserade mer på vetenskap och intellektet. Det var viktigt att utbilda sig och nu skulle **människan tänka** och bestämma **själv**. Man skulle inte bara lyda makthavare som kyrkan.

Frankrike var Europas modeland. Svenska adelsmän reste hit för att utbilda sig, fint folk talade franska med varandra. Voltaire var en fransk författare och tänkare som diskuterades mycket.

Vetenskapsakademier bildades i många länder, en klubb där vetenskapsmän träffas för att hjälpa varandra. Vetenskapsmännen delade kunskap mellan sig. Mycket av vetenskapen var praktisk och vardaglig, då man försökte hitta förbättringar och hjälpmedel till allt.

1700- talet och 1800-talet

Carl von Linne

Räknas som Sveriges främsta vetenskapsman. Han blev läkare och botaniker, en expert på växter. Linné är känd för sitt namnsystem. Med detta system så kunde man sortera och namnge växter och djur från hela världen. Forskare använder detta system idag för att hålla koll på alla olika arter som finns utan att blanda ihop dem. Alla djur och växter får först ett släktnamn och sen ett artnamn. Ex Anemone nemorosa är det latinska namnet för vitsippa. Homo sapiens – människan.

Linne hade lärljungar, elever som han skickade ut för att samla in växter och djur.

Anders Celsius.

Anders Celsius uppfann celsius-skalan. Han uppfann att vid 100 grader så kokar vatten och vid 0 grader så fryser vatten.

Eva Ekeblad de la Gardie.

Eva Ekeblad de la Gardie är känd för att forska om potatisen. Hon kom på att man kan göra ett ofarligt puder av potatis som man kan använda till ansiktet och peruken. Hon kom också på att man kan göra brännvin av potatis.

MÄNNISKOR I SVERIGE OCH VÄRLDEN

Sverige har världens äldsta befolkningsstatistik. Det innebär att man räkna och håller koll på hur många människor det bor i Sverige.

1750 så bodde det drygt 2 miljoner människor.

Under 1700-talet så finns 4 stånd men många människor hamnade utanför, exempelvis läkare, officierare, naturvetare och barnmorskor. De fattiga människorna blev allt fler och fler. Det fanns lagar som sa att man måste ha ett jobb. Man ville förhindra tiggare och därför kunde man få tvångsarbete.

Tjänstefolket hade rätt till en fri vecka mellan två arbetsår och enstaka fredagar. Bonden var skyldig att bidra till sjukvård, men hade också rätt till "måttlig husaga". Bonden hade rätt att slå tjänstefolket, men inte för hårt. Arbetade man för en bonde fick man betalt i, mat kläder och en mycket liten summa pengar.

De som var inhysehjonen tillhörde de riktigt fattiga. De fick vandra runt till fots från gård till gård tills de blev gamla och svaga. De hade svårt att få hjälp när det var missväxt och epidemier (sjukdomar som har spridit sig mycket mellan människor). Då drabbades de hårt, vilket gjorde att de svält och dog.

Skiftet:

Åkerjorden kunde vara uppdelad i många olika åkrar runt byn som man bor i. Därför blev det opraktiskt och svårt att arbeta för bönderna. Under 1700-talet och 1800-talet så slog man ihop gårdarnas åkrar till större ägor. Detta gjorde att det blev praktiskt för bönder, men det blev lite ensamt då man ofta flyttade ut från byn till de nya ägorna.

Myndigheter, statens ville ha kontroll över vilka som reste och bodde i landet. Människor fick inte resa som de ville. Man var tvungen att ha pass även när man reste mellan län.

1700- talet och 1800-talet

Skulle man flytta in i landet så va man tvungen att vara kristen. Judar fick komma in och bo i vissa städer, för de var skickliga köpmän och hantverkare som ädelstensslipare. Judarna fick inte vara med och rösta och fick inte heller gifta sig med kristna.

Koloni och slavhandel:

Sverige hade en koloni i Västindien som Gustav III fick av Frankrike. Härifrån skedde slavhandel som under 1800-talet förbjöds.

HANDEL OCH MANUFAKTUR

Manufaktur är en slags fabrik, där det mesta görs för hand eller med enkla fabriker. Hit skickades fattiga människor, och man tvingade dem att arbeta så att de inte kunde tigga. Många fattiga från landet flyttade in till staden för att få ett lättare liv. I staden bodde man tätt i smala gränder, och vattenbrunnarna var smutsiga och därför spreds sjukdomar och dödligheten var 50% högre i städerna än på landsbygden.

Kina:

Många länder handlade med Kina under andra hälften av 1700-talet. I Sverige så fanns ett bolag som fick handla med Kina. Det heter det Ostindiska kompaniet. Köpmän och andra som hade satsat pengar på kompaniet tjänade mycket pengar på att köpa lyxvaror i Kina och sälja dem dyrt i Sverige. Varor som exempelvis te, kryddor, siden och porslin. Det ostindiska kompaniet gjorde över 100 resor. Resorna började i Göteborg på vintern och det tog ca ett halvår. När man väl kom till Kina så fick man inte lämna hamnen.

1800-TALET

1800-talet börjar med att Frankrike är en stormakt i Europa som styrs av kejsaren och diktatorn Napoleon Bonaparte. Många i Sverige var missnöjda med att Ryssland hade erövrat Finland år 1809. Storbritannien satsade på fabriker och kolonier och Sverige kunde då exportera mycket trä och järn. Nu gick Sverige från att vara ett jordbrukssamhälle till att vara ett industrisamhälle. Människor flyttade in i städerna och började arbeta på fabriker.

Nya politiska partier:

Kungarna förlorade sin makt och riksdagen får mer makt under 1800-talet. Många intresserade sig för politik och i tidningar och böcker skrev allt fler om hur de tyckte att samhället skulle vara. Det gjorde att de 3 viktigaste politiska rörelserna växte fram.

Konservatism:

De som var konservativa var nöjda med hur samhället såg ut och ville inte förändra så mycket.

Liberalism:

Liberalerna ville förändra samhället och föra in friare regler för handel och hur landet styrs. De ville kunna tjäna pengar lättare och var för demokrati och kvinnors rättigheter.

Socialism:

När industrialismen slog igenom i Sverige blev många fattiga arbetare socialister. Socialister vill ha mer makt åt folket, särskilt åt dem som arbetade åt andra. De krävde bättre villkor och kunde strejka om de inte fick som de ville.

1700- talet och 1800-talet

Skolan växte fram:

Under 1800-talet var det männen som bestämde, men nu började man göra det bättre för kvinnor och barn. Det var fortfarande en skillnad mellan rika och fattiga.

Under 1800-talet växte skolan fram och år 1842 bestämdes det att alla barn skulle gå i skola och lära sig läsa. Tidigare var det prästen som hade det uppdraget men nu utbildades lärare. De flesta lärare var kvinnor och de hade ris som de kunde slå barnen med om de inte skötte sig. Barnen kunde få en bricka runt halsen som visade hur barnet skötte sig.

Fler kunde läsa och under 1800-talet läser man sagor och andra spännande historier. Många författare och böcker som vi känner till idag kommer från 1800-talet. Exempelvis:

1. Selma Lagerlöf är känd för sin bok *Nils Holgerssons underbara resa*, en bok om Sveriges geografi.
2. Bröderna Grimm som är kända för deras sagor, *Rödluvan och Vargen*, *Snövit*, *Rapunzel*, *Askungen*.
3. H.C. Andersen är känd för *Den fula ankungen*, *den lilla sjöjungfrun*, *Kejsarens nya kläder*.

Kolera och Emigration

Under 1800-talet så ökade befolkningen snabbt. Sverige var 2,4 miljoner år 1809, och dubbelt så många i slutet av 1800-talet. Orsakerna var att det var fred, man vaccinerade människor mot smittkoppor och potatisen som gick att odla där man inte kunde odla något annat.

Kolera:

Kolera är en tarminfektion. Under 1800-talet spreds i Sverige genom att de sjukas avföring hamnade i dricksvattnet för det fanns inga avlopp. Många människor dog och man begravdes i massgravar, så kallade, kolerakyrkogårdar. Till slut så blev det renare i städerna och avlopp byggdes.

Emigration:

Ordet emigrering betyder utvandring. Mellan 1840-1930 så utvandrade ca 1 miljon svenskar till Amerika för att få ett bättre liv. Man lockades av mark att odla på som man hade tagit från indianerna. I Amerika fick man även tro på vad man ville, så många människor som var trötta på den svenska kyrkan flyttade dit. En del av de som flyttade dit valde att åka tillbaka till Sverige för de blev besvikna.